

Retten til behandling

HivNorge

Retten til behandling

- ◆ Hiv er en av flere såkalte allmennfarlige smittsomme sykdommer¹⁾. Disse er sykdommer som samfunnet ønsker at det skal være minst mulig forekomst av. For å sikre lav utbredelse har myndighetene pålagt de som lever med disse sykdommene særskilte rettigheter og plikter. Det er disse rettighetene og pliktene dette heftet handler om.
- ◆ Du som er interessert i utfyllende stoff om lovene og reglene vil finne dette i petitavsnitt og fotnotesystem.
- ◆ Smittevernloven²⁾ er den viktigste loven for forståelsen av rettigheter og plikter for mennesker som lever med allmennfarlige smittsomme sykdommer.
- ◆ Selv om mange av rettighetene og pliktene som beskrives gjelder for flere ulike sykdomsgrupper dreier denne brosjyren seg først og fremst om rettigheter og plikter i tilknytning til hiv.

---

1) andre sykdommer er blant annet hepatitt A,B,C, D og E, genital chlamydia, gonore og sars. Forskrift av 1. januar 1995 nr. 100 definerer hvilke sykdommer som skal regnes som allmennfarlige.
2) Lov av 5. mai 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer

- ◆ **Forebygging** **4**
Gratis hivtest, smittevernveiledning og smitteoppsporing, gratis kondomer
- ◆ **Retten til gratis behandling** **5**
*Medisinsk behandling, rettighetshaver
tolk, reiseutgifter*
- ◆ **Andre plikter og rettigheter** **9**
*Retten til behandling hos psykolog
tannbehandling, pasientrettigheter
retten til fritt sykehusvalg, klage*

Forebygging

Retten til gratis test

Når noen mistenker at de er blitt hivpositive er det viktig at dette oppdages så raskt som mulig. På grunn av dette er det gjort til en plikt for den som tror at han eller hun er hivpositiv å oppsøke lege og la seg undersøke³⁾. Vi har derfor bestemmelser som sier at hivtest skal være gratis dersom det foreligger en mistanke om at en person er smittet. At diagnosen stilles hurtig innebærer at man tidlig kan komme i gang med behandling og også sikre at andre forebyggende tiltak iverksettes.

Denne retten til gratis test kan utledes av smittevernloven § 6-1, 2. ledd jmfør § 1-3, 1. ledd. Den er også presisert i § 3 i forskrift 25. juni 2008 nr. 716 om stønad til legeutgifter og § 4 nr. 7 i forskrift 19. desember 2007 nr. 1761 om utgifter til poliklinisk legehjelp.

Det er noe ulik praksis fra et legekontor til et annet når det gjelder vurderingen av om det foreligger mistanke om at noen er smittet og om testen således skal være uten egenandel for pasienten. Fra et forebyggingsperspektiv må det påpekes at tolkningen av denne regelen ikke bør være for streng.

Smittevernveiledning og smitteoppsporing

Dersom du har avlagt en positiv hivtest har du krav på og plikt til å motta personlig smittevernveiledning.

Dette skal være en samtale mellom deg og din lege hvor legen gir nærmere informasjon om hiv, hvordan hiv smitter og hva du kan gjøre for å motvirke at andre smittes. Du skal også motta informasjon om rettigheter og plikter knyttet til det å være hivpositiv⁴⁾.

Når du har avlagt positiv test må du også informere legen om hvem du tror kan ha smittet deg og hvem du eventuelt kan ha utsatt for smittefare. Dette er viktig for at dine eventuelle seksualpartnere skal gis anledning til å teste seg og på den måten få klarlagt status⁵⁾.

På bakgrunn av den informasjonen du gir vil de som har vært utsatt for smitterisiko bli kontaktet og de får mulighet til å teste seg. Det er viktig å påpeke at brevet som sendes, de som har vært utsatt for risiko, ikke sier noe om hvilken situasjon det gjelder eller hvem som har oppgitt deres navn. Når du bistår i smitteoppsporing blir med andre ord ditt personvern ivaretatt.

Gratis kondomer

Kondomer forebygger hiv. Av denne grunn har myndighetene åpnet for at mennesker som lever med hiv kan få gratis kondomer. Disse kan bestilles anonymt

3) Smittevernloven § 5-1

4) Jf. smittevernloven § 2-1

5) Jf. smittevernloven § 5-1

Retten til gratis behandling

gjennom fastlege eller helsepersonell på asylmottak. Bestillingsskjemaet kan lastes ned fra Helsedirektoratets hjemmeside (www.helsedirektoratet.no). Hivpositive kan også bestille gratis kondomer fra Hiv-Norge (www.hivnorge.no) og fra Helseutvalget (www.helseutvalget.no).

Retten til gratis behandling

De fleste som har fått diagnosen hiv velger å la seg følge opp av en infeksjonsmedisiner på et sykehus – det vil si av spesialisthelsetjenesten. Før det blir aktuelt for deg å starte med medisiner kan du imidlertid gå til kontroll av CD4-tall og virusmengde hos din fastlege.

Medisinsk behandling

All hivrelatert behandling skal være gratis, det vil si at den skal være uten egenandel for deg. Med behandling forstås her både legebesøk, eventuelle tester og medisiner.

Ofte oppstår det spørsmål om hva som er hivrelatert behandling. Det som er helt åpenbart er at regelmessig kontroll for å ta blodprøve og sjekke CD4-tall og virusmengde er dekket. Videre er det klart at alle hivmedisiner, såkalt antiretroviral behandling (ARV), også er gratis.

Enkelte ganger vil man som hivpositiv få helseplager som er en konsekvens av viruset, for eksempel eksem, diaré eller herpes. Dersom dette er plager som du får nettopp fordi du er hivpositiv skal behandlingen

av disse plagene også være gratis.

Det er legen som må avgjøre om den plagen du har fått er relatert til hiv eller ikke. Dersom din lege henviser deg videre til behandling hos andre for hivrelaterte plager er det viktig at han skriver på henvisningen at du er fritatt fra å betale egenandel.

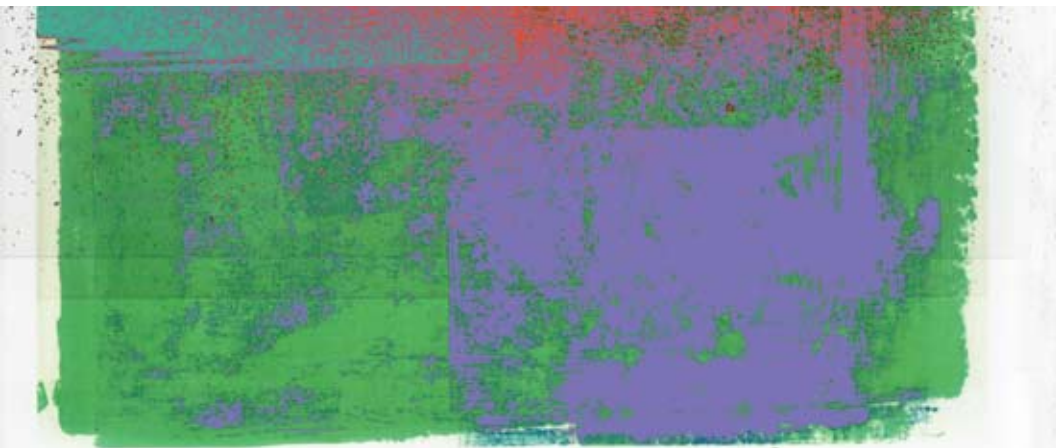
Det følger av smittevernloven § 6-1, 2. ledd at "En smittet person med en allmennfarlig smittsom sykdom har rett til medisinsk vurdering og utredning (diagnostikk), behandling, pleie og annen nødvendig smittevernhjelp."
I samme lovs § 6-2 er det gitt en hjemmel for å bestemme at tiltak overfor allmennfarlige smittsomme sykdommer skal være gratis.
Denne hjemmelen er utnyttet og retten til gratis behandling for hiv finner man eksplisitt i flere forskrifter: Blåreseptforskriften, forskrift 28. juni 2007 nr. 814, forskrift 25. juni 2008 nr. 716 om stønad til legeutgifter og forskrift 19. desember 2007 nr. 1761 om utgifter til poliklinisk legehjelp.

Hvem har rett til gratis behandling?

Som sagt ovenfor har lovgiver bestemt at samfunnet har en interesse av å beskytte seg mot blant annet hiv. Det er med andre ord i samfunnets interesse at de som er i behov av hjelp faktisk får tilgang på hjelpen. På grunn av dette er retten til behandling gitt til alle som oppholder seg i Norge.

All hivrelatert behandling skal være gratis, det vil si at den skal være uten egenandel for deg. Med behandling forstås her både legebesøk, eventuelle tester og medisiner.

Retten til gratis behandling

Det er utvilsomt at også turister og personer uten lovlig opphold i Norge har rett til behandling for hiv. For eksempel vil personer som har startet behandling for hiv i utlandet og som går tomme for medisiner mens de er i Norge ha krav på medisiner gratis.

Hvem som er rettighetshaver etter smittevernloven § 6-1 fremgår av samme lovs § 1-2 som sier at "Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for enhver som oppholder seg i Norge".

I forarbeidene (Ot.prp. nr.91 (1992-1993) om vern mot smittsomme sykdommer) står følgende om hvordan denne bestemmelsen skal forstås: "Bestemmelsen gir uttrykk for at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak skal gjelde for alle som oppholder seg i Norge. Det kreves ikke etter bestemmelsen at vedkommende er norsk statsborger, eller at oppholdet har vart en viss tid, eller har sammenheng med arbeid eller utdanning i Norge.

Dette betyr at også turister som er på kortvarig opphold i Norge, går inn under loven."

Rett til tolk

Når pasientene ikke behersker norsk oppstår spørsmålet om vedkommende har krav på at det anvendes tolk når han/hun er til kontroll eller annen behandling på grunn av hiv. Som påpekt flere ganger har samfunnet en interesse av at mennesker med en allmennfarlig smittsom sykdom får den behandling de har behov for. I dette ligger også at helseinstitusjonene må

benytte tolk dersom dette er nødvendig for å kunne kommunisere med pasienten.

I statlige eller fylkeskommunale institusjoner er det institusjonen selv som må betale utgiftene for bruk av tolk. Når det gjelder kommunale enheter så skal kommunen tilby tolketjenester. Bruken av tolk kan ikke unnlates med unnskyldning om dårlig økonomi.

Juridisk finner vi at retten til tolk fremgår blant annet av lov av 2.juli 1999 nr. 62 om pasientrettigheter i § 3-5. Der står det at "Informasjonen skal være tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger..." For å forstå nærmere hva dette betyr kan vi gå til forarbeidene til denne loven (Ot.prp. nr. 12 (1998-1999) Lov om pasientrettigheter). Der står blant annet følgende kommentar til § 3-5: "I de tilfeller hvor pasienten er minoritetsspråklig og det er avgjørende at han eller hun skjønner innholdet av informasjonen, må det skaffes tolk."

Rett til dekning av reiseutgifter

For enkelte pasienter vil det å kunne seg til behandling innebære reiseutgifter. Hvis man oppsøker sykehus eller lege for behandling eller kontroll av hiv har man krav på å få disse utgiftene dekket uten å betale egenandel.

Retten til å få dekket reiseutgifter fremgår av pasientrettighetsloven § 2-6. Hva pasientene har krav på er nærmere beskrevet i syketransportforskriften, forskrift av 4.juli 2008 nr. 788. Det fremgår av denne forskriftens § 14 at for

Retten til gratis behandling

undersøkelse, behandling eller kontroll av en allmennfarlig smittsom sykdom skal det ikke betales noen egenandel.

Hovedregelen er at utgifter til den billigste reisemåten med rutegående transport til nærmeste behandlingssted blir refundert⁶⁾. Det kan gjøres unntak fra denne regelen dersom helsetilstanden tilsier at et dyrere transportmiddel må benyttes. Hvorvidt dyrere transport faktisk er nødvendig på grunn av helsetilstanden, avgjøres av det behandelende helsepersonellet.

Dersom pasientens reise er under tre km eller rutegående transportmiddel til lokal minstetakst eller enhetstakst kan benyttes, refunderes utgiften ikke⁷⁾. Dette gjelder imidlertid ikke hvis det av helsemessige årsaker er nødvendig å benytte annen transport enn rutegående transportmiddel.

Det er det regionale helseforetaket i pasientens bostedsregion som er ansvarlig for at pasienten får dekket utgifter til transport. Kravet til helseforetakene er det Nav som inntil nå har mottatt og behandlet. I løpet av høsten 2009 overtok imidlertid de regionale helseforetakene denne oppgaven. For å få refundert reiseutgiftene, må pasientene selv fylle ut et reiseregningsskjema

og sende det til Helseforetakenes senter for pasientreiser ANS. Adressen er postboks 2533, 3702 Skien. Skjemaer for utfylling til de regionale helseforetakene finnes på www.pasientreiser.no. Skjemaet kan også fås fra behandler.

For å sikre en så rask saksbehandling som mulig må følgende dokumentasjon legges ved:

- ♦ ferdig utfylt søknadsskjema
- ♦ nødvendig dokumentasjon for behovet for reisen (timekort, innkalling el. l.)
- ♦ originalkvitteringer på utlegg (ta kopi)
- ♦ bekreftelse på fremmøte hos behandler
- ♦ eventuell bekreftelse fra behandler dersom du har benyttet dyrere transportmiddel av helsemessige årsaker

Plikten til ikke å utsette andre for smittefare

Som hivpositiv har man en juridisk plikt til å ikke utsette andre for smittefare. Dette betyr blant annet at du som hivpositiv ikke må praktisere ubeskyttet sex. Det er også viktig å være klar over at det

6) Dette fremgår av pasientrettighetsloven § 2-6 (lov 2. juli 1999 nr. 63) jfr syketransportforskriften § 5 (forskrift 4. juli 2008 nr 788)

7) Jf. syketransportforskriften § 1

Andre plikter og rettigheter

ikke er tilstrekkelig at din seksualpartner kjenner til din status og samtykker til å ha ubeskyttet sex⁸⁾.

Dersom du lever i et fast forhold med en hivnegativ anbefaler vi at dere oppsøker infeksjonsmedisiner sammen og får ført i journal at dere begge har vært til smittevernveiledning.

Rett til behandling hos psykolog

Enkelte som får hivdiagnosen opplever dette som så vanskelig å akseptere eller å leve med at det kan være nødvendig å snakke med en fagperson. Det samme kan gjelde for mennesker som har levd med diagnosen over mange år og som har behov for å bearbeide følger av dette. For bearbeidelse av en hivdiagnose har man krav på psykologbehandling uten å betale egenandel⁹⁾.

Det er imidlertid visse forutsetninger for å få dekket utgiftene. For det første må behandleren være spesialist i klinisk psykologi. For det andre må psykologen ha avtale om driftstilskudd med et regionalt helseforetak. Og til slutt må det foreligge henvisning fra lege dersom behandlingen skal foregå over lengre tid. Det er imidler-

tid viktig å være klar over at man har krav på tre utredende samtaler uten henvisning. Forutsatt at de nevnte vilkårene er oppfylt og at du går til behandling for bearbeidelse av hivdiagnosen, så skal du ikke betale egenandel.

Folketrygdloven, lov 28. februar 1997 nr. 19, gjelder for den som er bosatt i Norge jf lovens § 2-1. Den som har oppholdt seg i Norge i 12 måneder eller som har til hensikt å oppholde seg i Norge i 12 måneder anses for å være bosatt. En forutsetning er at oppholdet er lovlig. I tillegg har asylsøkere rettigheter etter Folketrygdloven § 5-7 jmfør § 2-16 med tilhørende forskrift.

Enkelte hivpositive blir henvist til behandling hos DPS – distriktpsikiatrisk senter – for bearbeidelse av sin hivdiagnose. DPSene er en del av spesialisthelsetjenesten og heller ikke ved denne behandlingen skal det betales egenandel. Dette følger av forskrift om utgifter til poliklinisk legehjelp¹⁰⁾.

Rett til tannbehandling

God tannhelse er en viktig for å holde ditt immunsystem i orden. Problemer med

8) Jf straffeloven § 155, lov av 22. mai 1902 nr. 10

9) Jf. lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 5-7 med tilhørende forskrift av 20. juni 2008 nr. 629 om stønad til dekning av utgifter tilundersøkelse og behandling hos psykolog.

10) Forskrift av 19. desember 2007 nr. 1761 § 4.

Andre plikter og rettigheter

tennene eller i munnhulen generelt kan være en indikasjon på svekket immunsystem. Det er derfor viktig med god munnhygiene og regelmessig besøk hos tannlege.

Som hivpositiv har du rett til godtgjørelse etter statens satser for det som kalles

«infeksjonsforebyggende behandling».

Tidligere var det slik at du måtte søke på forhånd, men nå er det tannlegen som skal vurdere om du har krav på å få dekket utgiftene. Vær imidlertid oppmerksom på at du kun får dekket det som følger av statens satser, og om tannlegen din tar mer betalt må du dekke det overskytende selv. Når du besøker tannlegen din må du få han/hun til å fylle ut et bestemt skjema (skjema for tannbehandling § 5-6. Skjemaet kan lastes ned fra Nav sine hjemmesider eller HivNorges). Når skjemaet er fylt ut og signert sender du det til Helfo i

din region. Helfo står for helseøkonomiforvaltningen og er en egen enhet i Nav-systemet.

Dersom tannlegen din har en avtale om direkteoppgjør med Helfo slipper du å forskuttere de utgiftene som det offentlige skal bære. Spør tannlegen din om det foreligger en slik avtale.

Dersom tannlegen din ikke har en avtale om direkteoppgjør med Helfo må du legge ut for behandlingen og så vil du få utgiftene refundert i ettertid.

Retten til refusjon for utgifter til tannlege fremgår av Folketrygdloven § 5-6 og tilhørende forskrift om dekning av tannlegeutgifter forskrift 13.desember 2007 nr. 1412 § 1 og – rundskriv om folketrygdens stønad til dekning av utgifter til tannbehandling, I-10/2007.

Særskilt om pasientrettigheter

I tillegg til de ovenfor beskrevne særrettighetene har mennesker som lever med hiv pasientrettigheter på lik linje med andre pasienter. Dette gjelder blant annet retten til medvirkning, retten til pasientansvarlig lege og enkelte vil også ha krav på en individuell plan. Disse mer allmenne pasientrettighetene blir behandlet i et særskilt hefte i denne serien.

Retten til fritt sykehusvalg

Pasienter har i dag rett til å velge hvilket

Andre plikter og rettigheter

sykehus de vil bli behandlet ved. Dette er en allmenn pasientrettighet¹¹). Retten til å velge sykehus gjelder ikke ved øyeblikkelig hjelp. Mennesker som lever med hiv kan imidlertid velge å la seg behandle ved en annen infeksjonsmedisinsk avdeling enn den som er nærmest der en bor.

Hvis du allerede er til behandling ved en infeksjonsmedisinsk avdeling, men ønsker å bytte over til en annen, tar du dette opp med den avdelingen der du er til behandling. Hvis du ikke allerede er til behandling av spesialisthelsetjenesten kan du be din fastlege om å henvise deg til et bestemt sykehus når det blir tid for det.

Når det gjelder dekning for reiseutgifter så gjelder det samme som beskrevet ovenfor, under ”rett til dekning av reiseutgifter”. Reise for undersøkelse, behandling og kontroll av hiv skal dekkes uten betaling av egenandel fra pasienten. Dette gjelder også når pasienten har benyttet seg av retten til fritt sykehusvalg¹²).

Klage

De rettighetene og pliktene som er beskrevet i dette heftet har sitt utgangspunkt i smittevernloven, men det nærmere innholdet i de ulike rettighetene og pliktene defineres i flere andre regelverk. I hvilke lovtekst rettighetene er definert har betyd-

ning for hvilket organ som er klageinstans dersom du er misfornøyd med en tjeneste, og mener det er grunn til å påklage det du har opplevd. Vedtak etter folketrygdloven påklages til overordnet organ i Nav, helsetilsynet i fylket fører tilsyn med helsepersonell og helsetjenestene og i enkelte situasjoner vil for eksempel fylkesmannen være riktig adressat for en klage.

Hvis du mener at de rettighetene som her er beskrevet ikke etterleves, kan du ta kontakt med HivNorge for en samtale og rådgivning om videre håndtering av det du har opplevd. En annen viktig aktør som har til oppgave å bistå pasienter som ikke opplever å få de tjenestene de har krav på, er Pasientombudet. Det skal finnes et pasientombud i hvert fylke, mer informasjon om ordningen finner du på www.pasientombudet.no.

11) Retten til fritt sykehusvalg følger av pasientrettighetsloven § 2-4, lov av 2. juli 1999 nr. 62.

12) Dette følger av av syketranspostforskriften § 4

Er det noe du lurer på?

Ta gjerne kontakt med oss om du trenger informasjon og rådgivning om hiv og aids.

HivNorge er en landsomfattende organisasjon som ivaretar hivpositives rettigheter og interesser i samfunnet samt arbeider mot videre spredning av hiv.

HivNorge

© 2010 Utgitt av HivNorge, Christian Krohgs gate 34, 0186 Oslo
med støtte fra Justis- og politidepartementet og Gilead.

Tekst: Inger-Lise Hognerud. Lay-out: Arne Walderhaug. Illustrasjon: Malvin
www.hivnorge.no – post@hivnorge.no – Tlf.: 21 31 45 80